NICOLAE MOCANU

FORME DE GERUNZIU ÎNTÂLNITE ÎN ATLASELE LINGVISTICE ROMÂNEŞTI

1. Două sunt, din punctul de vedere al dialectologului, transformările importante pe care le suferă formele verbale în *-ând* şi *-ind*. Una dintre acestea, care poate fi calificată drept **regresivă,** constă în reducerea grupului consonantic *-nd* la *-n,* în poziţie absolută, când adică nu se află antrenat în posibile fenomene coarticulatorii. Cea de a doua, care poate fi numită **progresivă,** constă în adăugarea la finala gerunziului a unui *-ă* sau a particulei *-re(a),* în aceeaşi stituaţie[1]. În notele de faţă vom urmări doar reliefarea răspândirii actuale în

[1] În privinţa prezenţei unor asemenea forme, ca şi a situaţiei generale a gerunziului în română (inclusiv în dialectele ei), am consultat cu folos următoarele cărţi şi articole: S. Puşcariu, *Limba română,* II. *Rostirea,* Bucureşti, 1959, p. 100; *Gramatica limbii române,* ediţia a II-a revăzută şi adăugită, vol. I, Bucureşti, 1966, p. 231-233, 266-267; Stanislav Lyer, *Syntaxe du gérondif et du participe présent dans les langues romanes,* Paris, 1934 (şi recenzia lui N. Drăganu, în DR, IX, 1936-1938, p. 257-237); Frieda Edelstein, *Sintaxa gerunziului românesc,* Bucureşti, 1972 (în special p. 17-23); Alf Lombard, *La prononciation du roumain,* Uppsala, 1936, vol. I, p. 247, notele 2 şi 3; idem, *Le verbe roumain. Étude morphologique,* vol. II, Lund, 1955, p. 562, 902; Al. Philippide, *Originea românilor,* vol. II, Iaşi, 1928, p. 474; Al. Rosetti, *Istoria limbii române,* I. *De la origini până la începutul secolului al XVII-lea.* Ediţie definitivă, Bucureşti, 1986, p. 145, 164, 354, 723-724 (şi: idem, *Sur l'origine de l-ă au participe roumain,* în BL, V, 1937, p. 38-42); *Istoria limbii române,* vol. II, Bucureşti, 1969, p. 277; Florica Dimitrescu, Viorica Pamfil, Elena Barborică, Maria Cvasnâi, Mirela Teodorescu, Cristina Călăraşu, Mihai Marta, Elena Toma, Liliana Ruxăndoiu, *Istoria limbii române. Fonetică. Morfosintaxă. Lexic,* Bucureşti, 1978, p. 331-332; G. Ivănescu, *Istoria limbii române,* Iaşi, 1980, p. 348-349; *Tratat de dialectologie românească,* Craiova, 1984, *passim* (în special p. 181, 227, 264 – şi h. 74 –, 310, 338, 460); Valeriu Rusu, *Graiul din nord-vestul Olteniei. Fonetică. Consideraţii fonologice,* Bucureşti, 1971, p. 83; Radu Sp. Popescu, *Graiul gorjenilor de lângă munte,* Craiova, 1980, p. 88; Vasile Frăţilă, *Probleme speciale de dialectologie. Graiul de pe valea inferioară a Târnavelor,* Timişoara, 1982 (multigrafiat), p. 71; Mihail C. Gregorian, *Graiul şi folklorul din Oltenia nord-vestică şi Banatul răsăritean (regiunea din stânga şi din dreapta Cernei),* Craiova, 1938, p. 49; V. Bogrea, *Încă două specimene de gerundiu în **-ure**: **îmblăndure** şi **neputăndure**,* în DR, II, 1921-1922, p. 661-662; St. Paşca, *Glosar dialectal alcătuit după material lexical cules de corespondenţii din diferite regiuni,* Bucureşti, 1928; Vl. Drâmba, *Contribuţii la studiul morfologiei istorice române,* în SCL, IV, 1953, p. 223-224; 405-406; V. Bogrea, *Mărunţişuri,* în DR, IV/2, 1924-1926, p. 896.

graiurile dacoromâne a acestor transformări, pe baza în primul rând a ALR I și II[2] și a atlaselor regionale al căror material ne-a fost accesibil: Oltenia, Banat, Transilvania și Maramureș[3].

2. Răspândirea, în graiurile dacoromâne, a reducerii grupului consonantic *-nd* la *-n* în formele de gerunziu neconjunct este precizată în lucrările dialectologice aproape exclusiv după ALR II s.n., vol. VII. Cităm din *Tratatul de dialectologie* formularea Magdalenei Vulpe: „Estul Maramureșului face parte dintr-o arie – cuprinzând nordul Transilvaniei, sudul Bucovinei și nord-vestul Moldovei – în care *-d* la gerunziu a căzut, chiar și în formele cu pronumele conjunct [...]. Fenomenul a mai fost înregistrat, cu consecvență, într-o arie cuprinzând sud-estul [= de fapt, estul] Banatului, nord-vestul Olteniei și Hațegul, precum și în 2 localități din Munții Apuseni" (p. 338).

2. 1. Pornind de la materialul încă inedit al ALR I, coroborat cu cel publicat de redactorii ALR II s.n., în vol. VII, am redat pe harta 1 răspândirea notării reducerii lui *-nd* la *-n*. Se confirmă ariile citate mai sus pe baza ALR II, dar extinse în zona Munților Transilvaniei și a Sibiului. Se conturează, de fapt, o arie compactă, formată din nordul Olteniei, estul Banatului, Țara Hațegului, Munții Apuseni, cu prelungire, prin sudul Sibiului, peste ținutul Făgărașului, în câteva puncte din zona subcarpatică a Vâlcei și Argeșului, pe de o parte, și o altă arie compactă, mai bine reliefată și în ALR II, în nord-estul Transilvaniei, Maramureș, sudul Bucovinei, nord-vestul Moldovei și o parte mică din estul Crișanei, pe de altă parte. În fapt, cele două arii aproape se unesc, prin câteva puncte din sud-vestul Târgu-Mureșului.

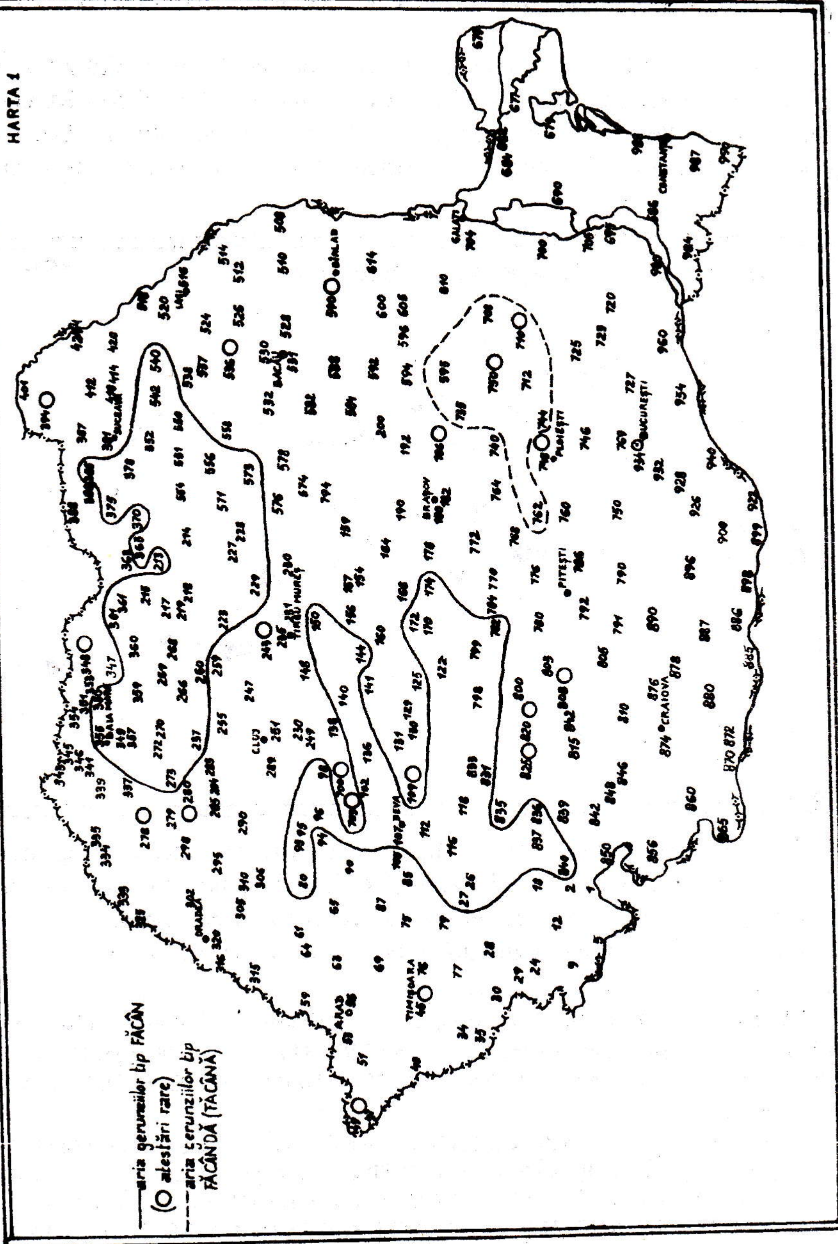
Interesante pentru discuția noastră, sunt, în fișele lui Sever Pop și Emil Petrovici, două notații:

— una, cu *-d* la umăr, neafonizat (JUCÂN^{D}, VĂZÂN^{D} etc.), în puncte

---

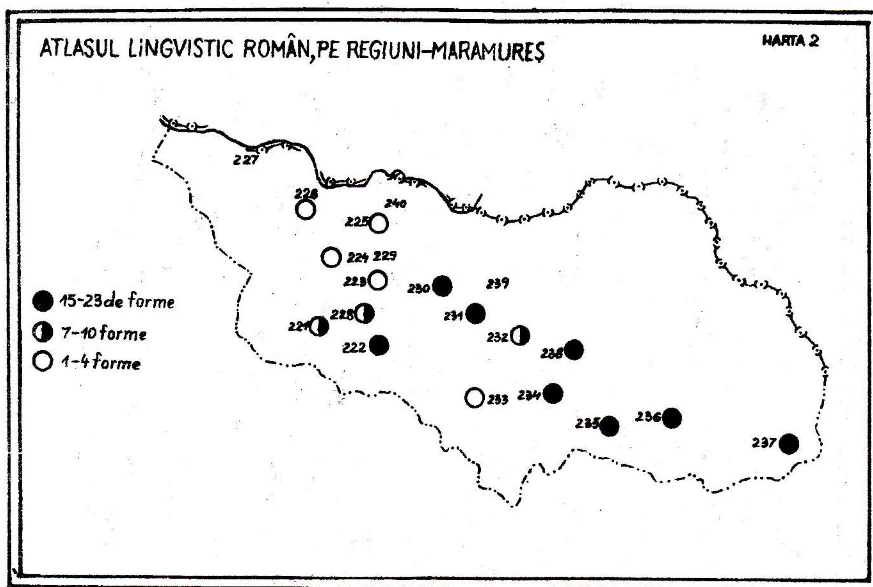
[2] *Atlasul lingvistic român I* (ancheta S. Pop), material nepublicat, aflat în arhiva Institutului de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu" din Cluj-Napoca, chestiunile [2015] JUCÂND, [2059] VĂZÂND, [2076] VRÂND, [2089] AVÂND, [2103] FĂCÂND, [2121] AUZIND, [2124] VENIND, [2145] FIIND; *Atlasul lingvistic român II* (ancheta E. Petrovici), serie nouă, vol. VII, București, 1972, h. 2144-2155.

[3] *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Oltenia*, de dr. Teofil Teaha, dr. Ion Ionică, dr. Valeriu Rusu, vol. V, București, 1984; *Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Banat*, vol. I, București, 1980 și materialul nepublicat aflat în arhiva aceluiași Institut; *Atlasul lingvistic român, pe regiuni. Transilvania*, de Grigore Rusu, Viorel Bidian și Dumitru Loșonți, și *Atlasul lingvistic român, pe regiuni. Maramureș*, de Petru Neiescu, Grigore Rusu și Ionel Stan, materiale inedite aflate în aceeași arhivă. Mulțumim și aici colegilor din Institut, pentru generozitatea cu care ne-au permis consultarea materialului din arhive. Am folosit, parțial, și *Texte dialectale. Muntenia*, vol. II, publicate, sub redacția lui B. Cazacu, de Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Victoria Neagoe, Ruxandra Pană și Magdalena Vulpe, București, 1975.

ATLASUL LINGVISTIC ROMÂN I şi II
HARTA 1
aria gerunziilor tip FĂCÂN
(O atestări rare)
aria gerunziilor tip FĂCÂNDĂ (FĂCÂNĂ)
ARAD
TIMIŞOARA
ORADEA
CLUJ
BRAŞOV
BACĂU
IAŞI
BÂRLAD
GALAŢI
PLOIEŞTI
PITEŞTI
BUCUREŞTI
CRAIOVA
CONSTANŢA

disparate din interiorul sau din vecinătatea imediată a ariilor precizate înainte[4], și

— alta, notarea lui *d* plenison afonizat, de regulă în stadiul *t* (cel mai consecvent în punctul 984 Băneasa – Constanța la S. Pop și 537 Mircești – Roman la E. Petrovici, iar sporadic în alte câteva localități din Bucovina, Modova și Muntenia, în general îndepărtate de ariile cu căderea consecventă a lui *-d*).

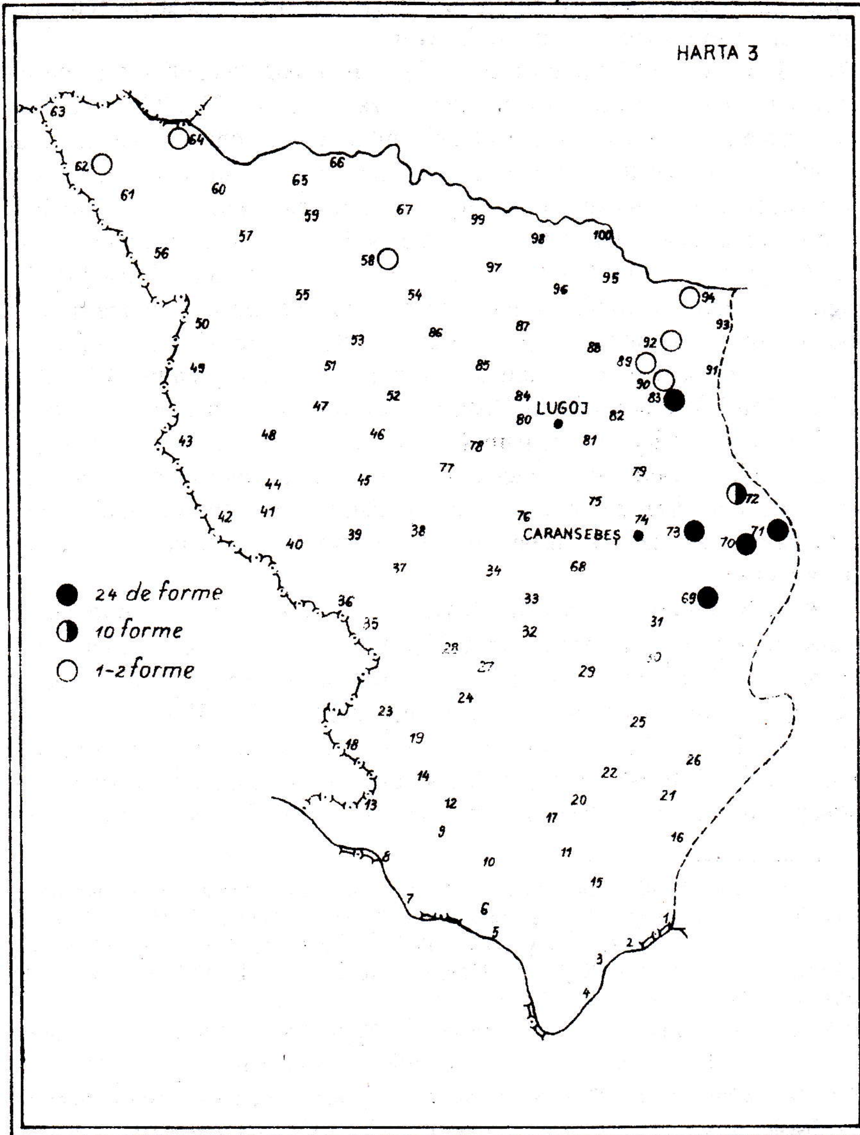

2. 2. În vederea unei comparații a acestor arii cu situația înregistrată în anchetele pentru NALR, am întocmit hărțile 2-5, pentru Maramureș, Banat, Oltenia și Transilvania, în care prezentăm frecvența înregistrărilor cu *-nd* redus la *-n* în cele 24 de forme de gerunziu incluse în *Chestionarul NALR*[5].

[4] Excepție fac doar punctul 750 Domnița Bălașa – Dâmbovița la S. Pop și 791 Negreni – Olt la E. Petrovici. Iată alte puncte cartografice din ALR I: 840, 116, 90, 100, 138, 156, 249, 285, 770, 381 (JUCÂN^{D}, VĂZÂN^{D}, FĂCÂN^{D}), 378, 385 (AUZIN^{D}), 93 (VENIN^{D}), 370 (AVÂN^{D}), 378 (FIIN^{D}).

[5] Acestea sunt: [85] TUNZÂND, [113] VĂZÂND,[180] SPUNÂND, [185] MÂNCÂND, [204] TUȘIND, [215] ÎNGRĂȘÂND, [249] SCUIPÂND, [342] LUÂND, [355] ȚINÂND, [419] DORMIND, [543] FUGIND, [571] CERÂND, [584] BÂND, [611] CÂNTÂND, [1090] COSIND, [1278] ȚESÂND, [1787] CUSÂND,[1813] CUMPĂRÂND, [1826] VÂNZÂND, [1871] DÂND, [1899] RĂMÂNÂND, [1920] VRÂND, [1937] VĂZÂND, [1951] VENIND. Neavând nici o importanță pentru discuția din aceste note, diferitele variante (fonetice și lexicale) sub care apar răspunsurile în materialele (publicate sau nu) au fost tipizate în formele date cu majuscule.

NOUL ATLAS LINGVISTIC ROMÂN, PE REGIUNI-BANAT

Prima evidență este aceea că în toate cele patru atlase regionale, lucru firesc de altfel, ariile fenomenului se precizează foarte clar și se constată în general o lărgire a lor înspre zone neacoperite în ALR.

2. 2. 1. Astfel, în Maramureș (harta 2), numai patru localități din rețeaua anchetată nu cunosc rostirea care ne interesează: 239, 240, 227, 229; frecvența cea mai mare este cuprinsă însă în sudul și estul ținutului, zona nordică, din jurul Sighetului, fiind cea în care atestările lipsesc sau sunt doar sporadice. De menționat că nici un anchetator n-a notat în Maramureș forme cu *d* la umăr și nici afonizări în genul celor notate de S. Pop și E. Petrovici în alte zone.

2. 2. 2. Pentru Banat (harta 3), aria cunoscută din schița publicată de V. Neagoe în *Tratatul de dialectologie* (vezi nota 1) o completăm cu una riguros întocmită pe baza tuturor răspunsurilor la cele 24 de gerunzii cerute în *Chestionar*[6]. Aceasta cuprinde într-adevăr partea estică din centrul Banatului, fiind localizată în fapt pe Valea Bistrei, la est de Caransebeș, în vecinătatea graiurilor hațegane (iar nu – în primul rând – a celor oltenești; Banatul sudic, care, geografic, se continuă cu Oltenia nord-vestică, nu cunoaște nici o atestare a fenomenului în discuție). Notăm și aici înregistrarea, de către doi anchetatori, a formelor cu *d* la umăr neafonizat[7], precum și absența oricărei notații a vreunei afonizări a lui *d*.

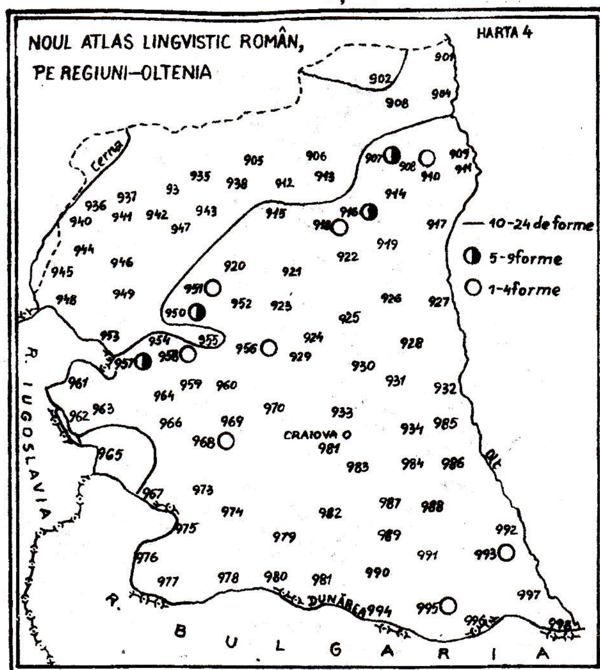
2. 2. 3. Volumul al V-lea din NALR – *Oltenia,* în care se publică[8] și răspunsurile la formele de gerunziu planificate în *Chestionar,* ne dă prilejul unei hărți de frecvență (harta 4) care impune corectarea afirmației că „*-d* de la gerunziul verbelor dispare în toate localitățile din Oltenia" (V. Rusu, *loc. cit.*, p. 83; cf. și R. Sp. Popescu, *loc. cit.*): numai nord-vestul și nordul Olteniei cunoaște această transformare, sudul și estul (mai mult de jumătate din localitățile anchetate) neprezentând fenomenul nici sporadic. De remarcat și aici

[6] Nu în toate localitățile formele care ne interesează sunt răspunsuri unice. Iată punctele și chestiunile la care s-au înregistrat forme duble: 73, 89, 90, 94 (VĂZÎND), 72, 73, 83, 89, 90, 94 (SPUNÂND), 72, 73, 89, 94 (SCUIPÂND), 72 (ÎNGRĂȘÂND), 72 73 (COSIND, CUSÂND, ȚESÂND), 72, 73, 79 (CUMPĂRÂND, VÂNZÂND, FĂCÂND), 73 (LUÂND, BÂND, DÂND, ȚINÂND), 73, 78 (CERÂND), 70, 73 (CÂNTÂND).

[7] Forme cu *d* la umăr au fost notate în punctele: 94 (TUNGÂN^{D}), 89, 94 (VĂZÂN^{D}, în 89, 90 și 94 ca al doilea răspuns), 72, 89, 94 (SCUIPÂN^{D}, ca răspuns dublu), 72, 74, 89, 94 (MÎNCÂN^{D}, ca formă dublă), 72, 74, 84, 89, 94 (TUȘIN^{D}, în primele patru ca formă dublă), 58, 62, 94 (ÎNGRĂȘÂN^{D}, ca a doua formă), 72, 90 (LUÂN^{D}, ca al doilea răspuns), 94 (ȚINÂN^{D}, DORMIN^{D}, ca formă dublă), 72, 89, 90 (FUGIN^{D}, ca formă dublă), 72, 89 (CERÂN^{D}, ca formă dublă), 72 (CÂNTÂN^{D}, VÂNZÂN^{D}, DÂN^{D}, ca forme duble), 70 (COSÂN^{D}), 74 (VRÂN^{D}, ca formă dublă).

[8] Sub formă de material necartografiat, pe aceeași pagină cu h. 833, 843, 854, 856, 866, 872, 879, 884, 893, 917, 924, 929, 930, 934, 957, 967, 975, 982, 988, 990, 1004, 1011, 1020, 1024.

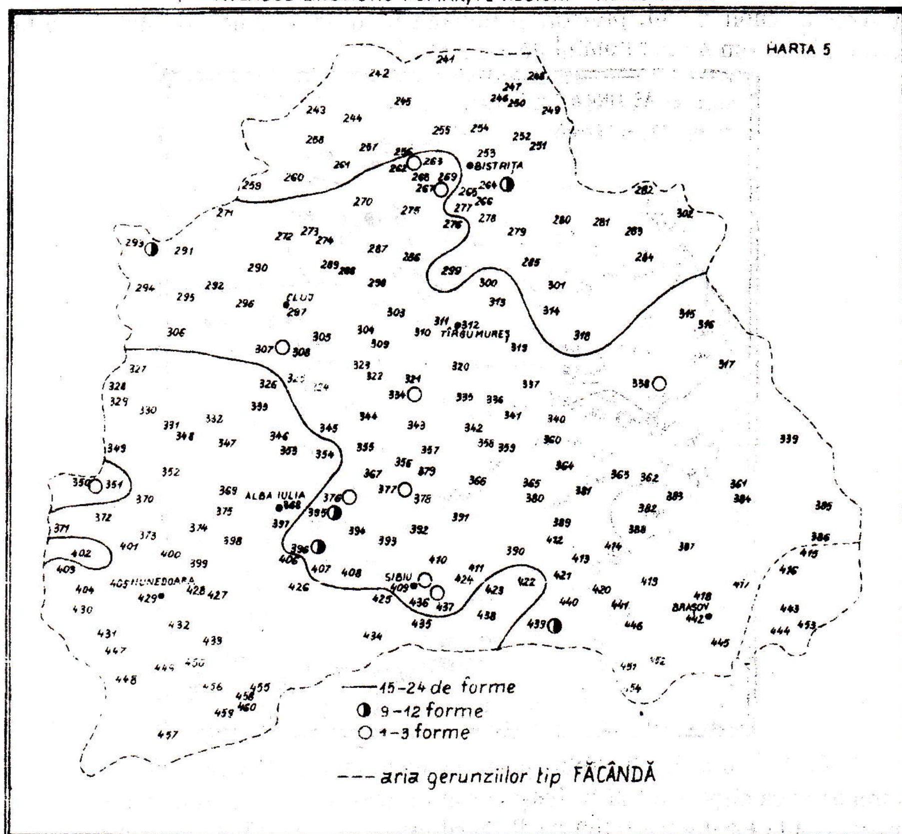
notaţiile cu *-d* la umăr neafonizat în multe cuvinte şi localităţi[9] din zona de interes a fenomenului, precum şi notarea unui *-d* la umăr, de data aceasta afonizat, într-un număr notabil de localităţi[10].

2. 2. 4. Harta 5, întocmită pe baza materialului NALR – *Transilvania* înregistrat ca răspunsuri la aceleaşi chestiuni privitoare la gerunziu, precizează foarte exact cele două arii din ALR: nord-estul (prelungită în Maramureş, cum am arătat, şi – cum se ştie şi se va preciza exact de către autorii atlaselor respective –, în Bucovina, Moldova nord-vestică şi estul Crişanei) şi sud-vestul, ca şi sudul propriu-zis, cu prelungiri (după *Atlasul lingvistic român* şi după alte

[9] Acestea sunt: 918, 919, 923, 950, 951, 957, 958, 965 (CUMPĂRÂN^{D}), 958 (RĂMÂNÂN^{D}), 902, 904, 913, 916, 957, 958, 965 (DÂN^{D}), 902, 904, 905, 918, 951, 965 (VRÂN^{D}), 952, 957, 958, 965 (CÂNTÂN^{D}), 951, 957, 958, 961 (COSIN^{D}), 950, 951, 957, 958, 965 (ŢESÂN^{D}), 919, 950, 951, 957, 958 (CUSÂN^{D}), 918, 920, 923, 951, 957, 958, 968 (DORMIN^{D}), 950, 951 (FUGIN^{D}), 950, 951, 957, 958 (BÂN^{D}), 902, 905, 918, 923, 927, 929 (TUŞIN^{D}), 950 (ÎNGRĂŞÂN^{D}), 917, 918, 951, 958 (SCUIPÂN^{D}), 951, 958 (LUÂN^{D}), 912, 923 (VĂZÂN^{D}), 905, 906, 920, 951, 979 (MÂNCÂN^{D}), 901, 905, 907, 912, 951 (SPUNÂN^{D}), 902, 913, 920, 923, 953, 957, 958 (FĂCÂN^{D}), 951, 958 (VENIN^{D}).

[10] Pentru verbele din paranteze: 905, 912, 913, 951, 957, 958 (ŢINÂN^{D}), 902 (VĂZÂN^{D}), 902, 907, 912, 913, 927 (MÂNCÂN^{D}), 903, 913 (SPUNÂN^{D}).

atestări din texte folclorice și dialectale[11]) și în nord-vestul Munteniei, nu numai în Oltenia și Banat. Trebuie să remarcăm pentru Transilvania numărul mare de gerunzii fără *-d* atestate în zonele precizate, precum și cazurile cu totul rare de rostiri oscilante.

Toate acestea, ca și frecvența aproape neglijabilă a notațiilor cu *-d* la umăr[12] permit, credem, să avansăm ipoteza că aici, în aceste zone din Transilvania, trebuie să fi apărut inovația, de unde s-a extins apoi, prin „iradiațiune" sau chiar prin „revărsare"[13], în regiunile limitrofe: Bucovina, Moldova, Maramureș,

---

[11] Cf. *Texte dialectale. Muntenia*, vol. II, p. 111/3 etc.

[12] 254 (*văzân*^{d}, *cosân*^{d}, *făcân*^{d}, *tunzân*^{d}), 334 (*văzân*^{d}), 397 (*cântân*^{d}) și 270 (*luân*^{d}) sunt aproape toate punctele și formele de acest tip înregistrate pe fișe.

[13] I. A. Candrea, *Constatări în domeniul dialectologiei*, în GS, I, 1923, fasc. 2, p. 193, 197-198.

Crişana – din nord-est, Muntenia subcarpatică, Oltenia nordică, Banatul estic – din zona sud-vestică.

2. 3. Această reducere a grupului *-nd* se petrece nu numai la gerunzii; este atestată, în ariile precizate pe hărţi, şi la *când* şi *curând* (adverb provenit dintr-un gerunziu originar) (cf. S. Puşcariu, *loc. cit.*)[14].

Explicaţia reducerii este de natură fonetică: ea se încadrează în numeroasele şi variatele fenomene accidentale pe care le suferă în rostire grupurile consonantice, mai ales finale. Calea prin care se realizează însă acest accident fonetic nu este afonizarea lui *d*. Am sugerat deja acest lucru, insistând în prezentarea hărţilor pe notaţiile cu *d* la umăr neafonizat în zonele în care acesta dispare cu totul în alte cuvinte şi pe prezenţa unui *d* afonizat (parţial sau total) în localităţi doar din afara ariilor cu *d* căzut. Dispariţia lui *-d* în grupul *-nd* se produce printr-o asimilare la sonanta anterioară (ceea ce Puşcariu, *loc. cit.*, numeşte „asimilare consonantică imediată"), sfârşită printr-o aglutinare a ei în sonantă, fără a-şi pierde însă caracteristicile unei sonore. Notarea cu *d* la umăr neafonizat credem că indică un sunet din faza intermediară a acestui proces de aglutinare. O analiză articulatorie şi acustică a rostirii unei forme tip CÂNTÂN[D] ar pune, probabil, în evidenţă o sonantă *n* denazalizată în partea sa finală (acel timbru *d* notat la umăr de dialectologi).

3. Cea de-a doua transformare pe care o amintim şi pe care am numit-o **progresivă** o întâlnim în gerunzii de tipul FĂCÂNDĂ, AUZINDĂ, VĂZÂNDĂ etc. (ori, cu intervenţia transformării regresive: FĂCÂNĂ, AUZÂNĂ, VĂZÂNĂ etc.), sau de tipul, mai lung, VĂZÂNDĂREA. Aceste forme, mai puţin cunoscute pentru dacoromână şi amintite de regulă împreună cu participiile de acelaşi tip, trebuie, desigur, puse în legătură cu formele similare din dialectele sud-dunărene: ir. *jucînda, făcînda, auzînda*; megl. *ğiucănda*; ar. *ğucîndălui (ğiucîndalui), vedîndalui, făcîndalui, ardîndalui, avîndalui, yinindalui,* forme comentate în lucrările de istorie a limbii române (vezi trimiterile de la nota 1) şi pe care le-am citat aşa cum apar înregistrate în ALR I.

3. 1. Potrivit acad. Al. Rosetti, forme „de gerunziu şi de participiu trecut în *-ă (lucrîndă, lucrată)* [...] au fost semnalate pe întreg teritoriul dacoromânesc". Scoţând din discuţie gerunziile determinante nominale (acordate cu substantivul determinat, de tipul *lebădă murindă*) şi limitându-ne la gerunziile în *-ă* indiferente la gen, afirmaţia citată rămâne valabilă numai pentru participiu. În

[14] Nu se întâlneşte, însă, la substantive sau adjective de tipul *flămînd; -mînzi,* deoarece nu permite alternanţa *d/z (d/ḑ, t/ţ)* care marchează opoziţia sg.: pl.

graiurile actuale, gerunziile în *-ă* (vezi harta 1)[15] se întâlnesc într-o zonă restrânsă din nord-estul subdialectului muntean[16], cum arată atestările din ALR I, II[17]. Aria se continuă, mai mult ca sigur, în sudul Moldovei. În Transilvania, NALR pune în lumină o arie compactă (punctele 415, 416, 443, 444, 453), în continuitate cu aria din Muntenia (vezi harta 5). Credem că putem vorbi în acest caz de o transformare progresivă revitalizată prin extinderea gerunziilor adjectivale acordate cu substantivul determinat.

3. 2. Discuțiile privind explicarea formelor cu *-ă* ale acestui tip de gerunziu au fost numeroase. Amintim aici doar ultima explicație (cronologic vorbind)[18], datorată acad. Al. Rosetti (dată mai întâi în BL V): „ivirea lui *-ă*, de natură pur fonetică, e cauzată de pronunțarea explozivă a consoanei" (ILR, p. 724) și preluată de *Gramatica* Academiei, vol. I², p. 267: „Formele regionale de gerunziu terminate în *-ă* (*avândă, täindă,* [...]) se explică prin explozia de timbru în *ă* a oclusivei finale. În alte graiuri, explozia poate avea timbru *u* sau *î* și, în consecință, vocala care se dezvoltă este *-u* sau *-î*". Am încercat, pe baza ALR și NALR, să vedem dacă explicația în forma dată în *Gramatica* Academiei se poate susține prin atestările din graiurile populare actuale. Se pare că nu. În sursele consultate până acum, un sunet silabic (și deci lungirea cu o silabă) prezintă numai formele gerunziale cu *-ă* (desigur în afara celor cu pronumele conjunct) și câteva cu *î* silabic notate în NALR – *Oltenia,* punctul 938[19]. În celelalte cazuri, *u* sau *î* finali am întâlnit doar asilabici, plasați, de regulă, la umărul consoanei precedente și afonizați[20]. Or, dacă astfel de forme s-ar datora pronunțării explozive a consoanei finale, ne-am aștepta să avem și forme tip *cîntîndu* sau *cîntîndî,* frecvente cel puțin cât cele de tip *cîntîndă*[21].

---

[15] Cf. și ALRT, punctul 762 (p. 242, 244): *cântândă, discântândă, jucândă.* Vezi și Alexandrina Istrătescu, *Texte populare din județul Prahova,* în GS, III, p. 125 ș. a.: *științdă, plângândă* etc.; N. Georgescu-Tistu, *Folklor din județul Buzău,* București, 1928, p. 11: *sosindă, avândă, plecândă; Graiul nostru,* I, București, 1906, p. 198: *gândindă, făcândă* etc.

[16] Vezi și *Texte dialectale. Muntenia,* vol. II, p. 281/28: *vinîndă,* 410/22: *stândă,* 413/17: *cântândă,* 431/20: *umblândă* etc.

[17] Cf. și ce spune S. Pop în jurnalul de anchetă (ms.): „La participiu [= gerunziu], ca și în Buzău, este *-ă: făcândă, avândă* etc." (punctul 595); „Dar la verbe am întâlnit *avândă* și *aș hi avută"* (punctul 684); „și aici sunt curente formele *făcândă* etc." (punctul 735); etc.

[18] Dintre celelalte explicații, două au fost acceptate de mai mulți cercetători: cea a originii albaneze, susținută, printre alții, de G. Weigand, Kr. Sandfeld, T. Papahagi și G. Ivănescu (*op. cit.*), și cea care explică apariția lui *-ă* prin influența substantivelor feminine, împărtășită de Th. Capidan, S. Pușcariu, Al. Procopovici, C. Tagliavini etc.

[19] Acestea sunt: *cumpărânî, bânî, scupiinî, luânî.*

[20] Cf. în ALR I, chestiunea [2121]: *auzînᵘ* 96, *auzînᵘ* 170, 270, 357, 359; chestiunea [2103]: *făcînᵘ* 80, 98, 590; ș. a. Cf. și h. citate din ALR II.

[21] Atestările din NALR – *Oltenia,* punctul 938, pe care le-am amintit, punct situat nu departe

3. 3. În ALR I este atestată forma de gerunziu *vădîndărea* în două puncte cartografice: 492 Vorniceni – Chişinău şi 660 Gura Roşie – Cetatea Albă (localităţi aflate azi în R. Moldova). Aceasta se adaugă celor atestate în limba veche: *neputîndure, îmblăndure, neavîndurea, nefiindurea, văzîndure,* discutate de V. Bogrea în DR, lui *fiindure,* discutat şi el în DR, şi lui *zicîndurea* şi *putîndurea* (relevate de Şt. Paşca şi Vl. Drimba)[22]. Forma aceasta, *vădîndărea,* porneşte de la *vădîndă,* numai astfel putându-se explica prezenţa lui *ă,* în timp ce toate celelalte forme cunoscute şi citate mai sus au *u.*

4. În loc de (alte) concluzii: credem că şi notele de faţă validează, o dată în plus, valoarea şi importanţa cu totul excepţionale ale atlaselor lingvistice româneşti vechi şi noi.

Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
„Sextil Puşcariu"
Cluj-Napoca, str. Emil Racoviţă, 21

de Tg. Jiu, ar putea fi explicate şi prin prezenţa, în vechime, pe o arie mai largă a gerunziului în *-ă;* spre o concluzie similară ne duc şi formele cu pronumele conjunct notate în ALR II, punctele 537 şi 605, în Moldova, şi 682, în apropiere de Tulcea: *bucurândă-mă, văzândă-l, uşigândă-l, speriindă-l* (h. 2145, 2147, 2148, 2152). Or, dintr-un document datat 1591, redactat la Tg. Jiu, Hasdeu atestă (în *Cuvente den bătrâni,* vol. I, Bucureşti, 1878, p. 56, 57) două gerunzii în *-ă: neavândă* şi *zicândă.* Numai că s-ar putea ca aceste forme să fie de fapt fără *-ă,* ъ (despre care Hasdeu spune că „e greu a decide,dacă ar fi ъ sau ь") putând avea, cum se ştie, doar valoare grafică.

[22] Pentru toate trimiterile bibliografice, vezi prima notă a acestui articol.